

1819.

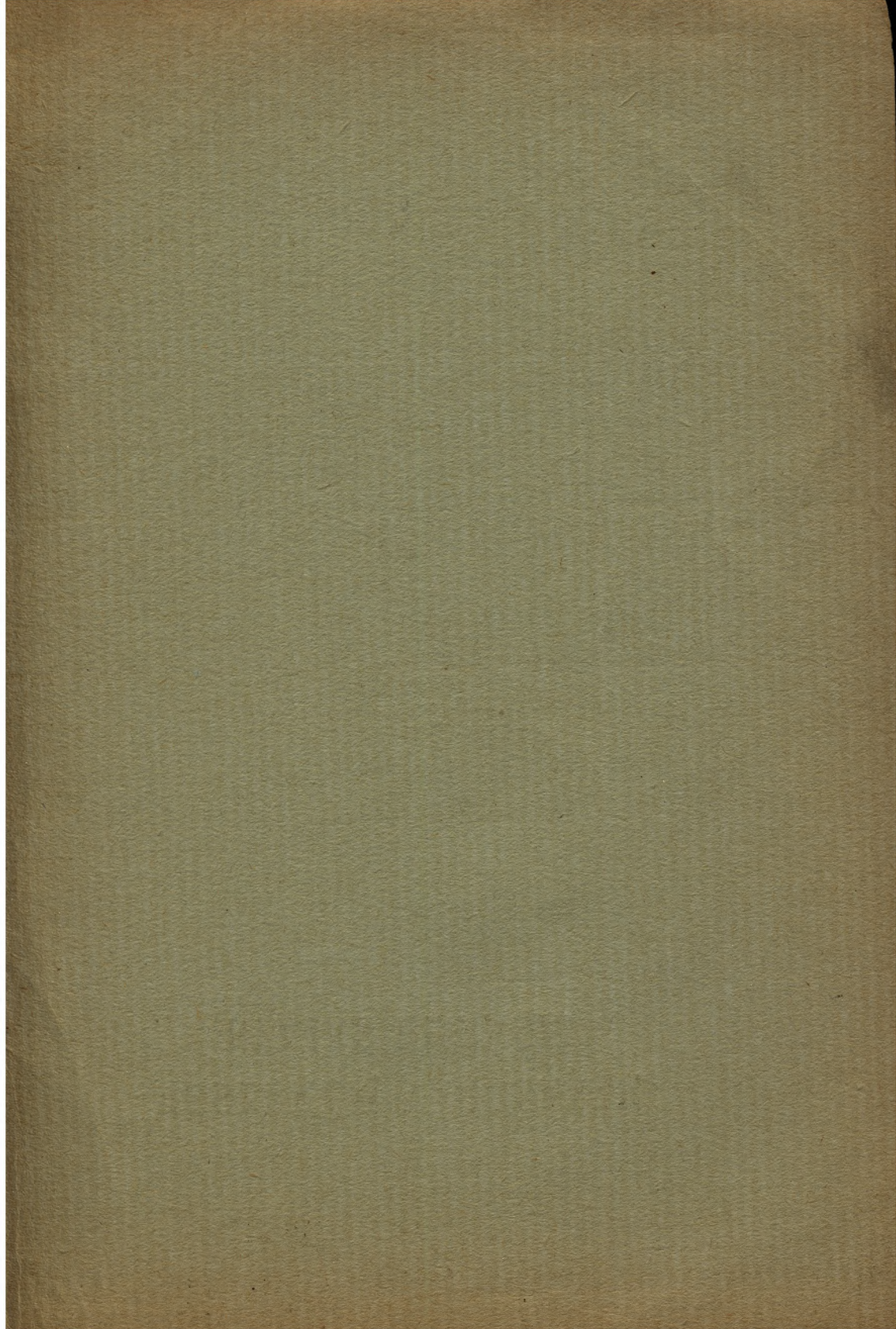
72242

VESZPRÉM VÁROSÁNAK NYÁJAS LEIRÁSA.

KÖZLI:
Dr. PERÉNYI JÓZSEF.

VESZPRÉM, 1912.
EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDA.

P 22/6/6
Fő. Dr. Kesny Antal Könyvtárunk
Veszprém, 1912. X/22.
Dr. Perényi
X 2242.

VESZPRÉM VÁROSÁNAK NYÁJAS LEIRÁSA.

KÖZLI:

Dr. PERÉNYI JÓZSEF.

VESZPRÉM, 1912.
EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDA.

16.234

A fentebbi cím alatt reánk maradt verses leírás érdekes tartalmánál fogva Veszprém városának történetéhez figyelemreméltó adalékokkal járul. A kezdetleges költői leírás szerzője *Benyák Bernát*, a XVIII. századi magyar irodalomnak és kulturának kiváló alakja.

Benyák Bernát, kegyesrendi tanár, akiről halálának hírére egyik tisztelője a következőket írja: „Láttatok-e nyolcvannégyéves megtört öreget, őszbecsavarodott fürtökkel, reszkető kezekkel, ki majdnem teljesen megvakulva, íróasztala mellett görnyed és magyar munkákat ír? Ismertek-e embert, ki félszázadnál tovább tanította az ifjúságot a tudományokra és a hazafias erények gyakorlására, ki soha meg nem szünő ifju lelkesedéssel és tüsszel hirdette a magyar nyelv szépségeit és kellemeit s ki végül kétszáznál több munkát írt magyar, francia, latin és német nyelven, — anélkül, hogy e szinte hihetetlen munkásság csak egy filléryi anyagi hasznot hajtott volna neki valaha?” — Komáromban született 1745. december 6-án nemesi családból. Tizenkilenc éves korában lépett a kegyesrendbe. A rendi szabályok szerint minden

rendi növendéknek két esztendeig kellett a noviciatusban hivatására előkészülnie, de megtörtént, hogy a tehetségesebb növendékek közül egyeseket még a próbaidő eltelte előtt kiküldöttek vagy a filozófiai tanulmányok végzésére, vagy pedig gyakorló tanárnak. Benyák Bernát is ezek közül való volt. Mindössze nyolc hónapot töltött Privigyén az ujoncnevelő intézetben és már 1765. májusában Nyitrára küldötték, ahol az alsó osztályokban mint helyettes tanár működött.

A következő két iskolai évben (1766—1767) Veszprémben találjuk, ahol az elemi osztályokban tanított. Működésével előljárói annyira meg voltak elégedve, hogy a rendfőnök elismerése fejében — a szokás ellenére — elengedte neki a második noviciatusi esztendőt.

Veszprémi tartózkodása alkalmával nemcsak hivatalos kötelességeinek felett meg kifogástalanul, hanem a múzsának is áldozott. Ebből az időből származik néhány szindarabja és költeménye. Versei közül az alább közölt *Veszprém városának nyájjas leírása* című érdekel első sorban. Ez az eddig kiadatlan költemény ötvennégy versszakban sok érdekes adatot szolgáltat Veszprém városának XVIII. századi életéhez. Költői értéke nincsen. Meglehetősen nehézkesen haladó vers több formai és szerkezeti hibával. De bennünket inkább tartalma érdekel. A verses leírás közvetlenül a szerzett benyomások és tapasztalatok alapján írja le Veszprém városát, ennek nevezetességeit, fekvését, utcáit, épületeit, kútjait, lakosait, a városban divó szokásokat és lakosainak nyelvét.

Veszprémnek sajtáságos fekvése, hepe-hupás, görbe utcái, Nyitra fekvésére emlékeztetik Benyá-

kot. Versének elején Veszprém multjáról elmélkedik. E nevezetes város sok háborus zivatart állott ki. Különösen a törökök háborgatták, de a város minden vésszel szemben bátran helyt állott és csakhamar felszabadult a török iga alól is.

Veszprém lakosai vendégszeretők és barátságosak, szívesen látják a vendéget. Az asztalon „jó somlai borok fénylenek.“ Amilyen kellemes város nyáron, ép oly sok akadállyal kell fekvése miatt télen megküzdeni, amikor „a sikos jég ellen — vaskörmös patkókat viselnek“, a diáksereg táskájára ülve csuszik le a dombokról. A város különben hosszan terjed, „mint a kolbász“, de benne „jeles“ nép lakik. Csak a divat ellen panaszkodik. A különben józan életű, erkölcsös nép kezdi elhagyni a régi magyar viseletet, bántja már a „módi.“ A régi szép „kontyos viselet“-et alig lehet látni. A nők fátyol helyett „takarítóval“ borítják be fejüket s az ember azt hihetné, hogy „sátort ütöttek“ fejükön. Felsorolja a nevezetesebb, furcsa nevű utcákat, meg a kútakat, amelyek egészséges jó ivóvízzel látják el a várost. Leírja a piacot és a város legnevezetesebb pontját a várat. Megemlíti a püspöki palotát, a piaristák iskoláját, a „szürke barátok“ egyszerű hajlékát, a nagy templomot, az alatta levő kápolnában található csodás Boldog Asszony képet, mely elé „nagy áhítatossággal jár a vár népe.“ Végül megemlékszik a veszprémiek beszédmódjáról is. A veszprémiek azt tartják, hogy régi magyarsággal beszélnek, pedig alig lehet őket megérteni. „Tsúfos beszéd“-nek mondja nyelvöket, a régi magyarság bizony nagyon megromlott. A vers végén kijelenti a szerző, hogy versének megírásában a legjobb szándék vezérelte.

Benyák Bernátnak itt ismertetett verse a költő eredeti kéziratában a Kegyesrend központi levéltárában található a 158. szám alatt. A vaskos kéziratkötet címe: *Bernardi Benyák de Scholis Pii Manuscripta Poetica*. Ez a kötet Veszprém városának nyájas leírásán kívül Benyáknak egyéb költői műveit is magában foglalja 567 oldalon. E költői művek közt találjuk „*Veszprémtől bútsúzó ének*“ című versét, mely tanubizonyosága annak, hogy Benyák Bernát igen jól érezte magát Veszprémben. Megszerette a várost és becsületes lakóit. Fájdalmas hangon szól a költő „*a hirtelen változás*“-ról, az idegenbe való utazásról. Fáj neki, hogy el kell távoznia ettől az „édesgető földtől“ s kedves lakásától:

„Szomorúság ütött régi örömömre,
Érnek gyakor tseppek könyves szemeimre“ —

Utolsó szavait kedves tanítványaihoz intézi:

„Utolsó szavamát ti hozzátok nyújtom,
Kisded tanítványim! szíveteket gyűjtöm;
Vig napokban,
Szabadságban
Isten félelmére kedveteket hajtom,
Sörény tanulásra azután gyulaztom.

Az Istennek hagylak, kik tőlem bútsúztok,
Áldás fejeteken legyen, kik maradtok
Békességben,
Egységben.

Foljanak örömben vidám napjaitok,
Iparkodástoknak jó hasznát lássátok.

Imádságitokban megemlékezzetek,
Istenhez nyújtandó szókban nevezetek,
Rám tekintsen
Hogy segítsen,
Elmétekbe, kérlek, nevem rekeszszétek,
Végző szóm hozzátok: jók, s gyorsak legyetek.“

Végül pedig Isten áldását kéri Veszprém városára :

„Te is útoljára Veszprém ! maradj tőlem,
Nintsen maradásom, ess megszűze mellőlem,
Virágozzál,
Illatozzál,
Hireddel, s neveddel, bütsút is kell vennem,
Istennek áldását nyerjed ; már kell mennem —“

Az 1768-ik esztendőben Nagykárolyba helyezte őt a rend az ugynevezett bölcsélet-matematikai tanfolyamra.

A következőkben minden változtatás nélkül közlöm Benyák Bernátnak Veszprém városának nyájas leírása című érdekes költeményét.

1. Jó napot barátom ! vigyázz akár ki légy
Ezen verseimnek szép tiszteletet tégy
Újságot azokból idegen földre végy
Ha ide jutottál, sietve el nem mégy.
2. Hires, nevezetes Magyaroknál ez hel,
Ha egyszer bele lépsz, majd a hideg el lel,
Mert vigyázó szemed hegyen, völgyön legel
Utszáin ha sétálsz, *vohin*¹ völgye elnyel.
3. Nyitrával² közlőtte ez külső formáját
Kösziklálkkal bélik a hegyek utszáját
Szemlélyed bár az ő liggatott bástyáját,
Mondhad, inkább láttam *veszett prém* gallérját.
4. Nagy nevével nyargalt az ellenség között
Éles fegyverére mert sok fejet tűzöt
Festette vérevel Töröknek a mezőt
Vitézség télére de immár költözöt.
5. Gyakran szállot ugyan ellenség kezére,
Midőn Török alatt nyögöt volt vesztére,

De szabadságára esmét vissza tére
Sanyarúság után víg örömet ére.

6. Ött Basát hagyot itt fő Vezér őrzésre
Maga nagy hadával Béts alá messzére
Nyomakodot, hogyt azt hódítsa tőrére
Az első szerentse szállot közös vészre.
7. Azonban hogy elvált Török az hadával,
Melly volt előbb álnok, let most erős pártol,
Nem fél Béts Magyarral ellenség karjátol
Segítséget véve Török szaladástol.
8. Meg halják esetét ezek a pogánynak,
Erőszakkal ütnek nyakokra basáknak,
Merészen egygyenként adják az halálnak,
Gyönyörködő nevet tesznek így magóknak.
9. Bőv tulajdonsága ime ezen várnak :
Zöldellik ő benne czimere a nyárnak,
Kedvesen fogadnak, s mindjárt ajtót tárnak
Lakosi, szivedben meg maradást zárnak.
10. Valóban multság itten maradozni,
De bú, s keserűség innét meg változni,
Kárt egésségednek nem lehet okozni
Itt jó levegő ég szokot mulatozni.
11. Vidámitják kedvét bánatos embernek
Pompásan sétálló lépési népének
Édesgető tetszést a Szívben öntenek,
Nyugodalma vagyon itt a fáradt testnek.
12. Veszprémnek nevezik hajdantol Magyarok,
Fénylenek asztalán jó Somlai borok,
Mellyekből ha kortyant, dúdolgat a torok,
Tántorgó nyelve szól: mást most nem akarok.

13. Bent *Sét* nevü patak gyöngy folyó vizetske,
Ékesíti partját itt, amott füzetske,
Bástyáinak rétyjén bodzza fás mezőske,
Hol tehát jól lakhat legelhet a ketske.
14. Tudni ha akarod, erőssége nem nagy,
Régi szép nevének de tiszteletet adgy,
Bástyája szakadoz, azért is igen lágy,
Jobban védelmezi őtet télben a fagy.
15. Mikor hideg eső utzáit zugatja,
Vagy a tsikorgó dér dombját szalagatja,
Mesterség fel jutni, a lábat rángatja,
Hátra mint előre többször tántorgatja.
16. Egyaránt mind fejér, mind férfi népei
A sikos jég ellen iffiak, s vénei
Vas körmös patkókat viselnek, elei
Ragyognak mert jéggel itt, s amott hegyei.
17. Lásd, a deák sereg mit mutat példával;
Rá ül tékájára³ tsúszik le módjával.
Noha vesződik — is nagy veszély gondjával
Nem bizik magához, mert siet talpával.
18. Alat léte után újjólag törődik
Bizonyos üdöre vissza hogy nyomódik
Harang szava után frissen sörénkedik
Oskolába menjen, azon gondólkodik.
19. Tovább értsed vóltát: hosszú mint a kolbász
Benne mjndazáltal jeles népet találsz,
Vidám lakást adhat, ha maradni kívánsz
Elől = menni könnyű, ha szerentsét próbálsz.
20. Ritka főn a fátyol, bár magyar víselet,
Takarító⁴ vólt az, itt a felelet,

Újság itt a régi szép kontyos öltözet,
Boritja fejeket hát rendes készület.

21. A kartsú vállat — is akár mint kereshed,
Abba bizonyos légy, hogy sohol nem lelhed,
Ha elődbe kerül Apátzának vélhed,
Sátort ütött fején, mondani azt merhed.
22. Kitsinje, mint nagyja egyaránt így sétál,
Völgyes utszáiban ez megy, amaz meg ál,
Takarító alól szeme a kire szál,
Tetőtől a talpig abba a gántot talál.
23. De jó erkölcsök — is polgáriba vagynak,
Tisztelet, s bötsület egygyüt mulatoznak,
Szelidség, emberség nálok találatnak
Áhítatos szokást — is Templomba mutatnak.
24. Noha hegy, völgy miat útszán szélyel élnek,
Mindazáltal tsintől éppen ők nem félnek,
Az igaz barátság hasznaival telnek,
Istenes erkölcsök bőven benne nőnek.
25. Nőtelen tselédek egygyüt társalkodnak,
A napok közöttök mindenkor jól folynak
Keserves ügyökről nem panaszólkodnak,
Jó példát, oktatást egymásnak úgy adnak.
26. Férfiak, Legények szépen erősödnek
Tökéletességgel egygyüt tellyesednek,
Házások, öregek szeretetben élnek,
De még az aprók is eképp nevelkednek.
27. Fogok még szóllani vár állása felől,
A külső városnak minden részeiről
Ide, s tova vetett térő szegletiről,
Azután beszéllek a magyar nyelvéről.

28. Ide, oda hányott utszáival kevély,
Minden felé völgyet láthatol, melly jó mély,
Az egész városban nints semmi titok hely,
Hogy ha lappangani akarsz, van mitől fély.
29. Igen furtsa névvel utszák neveztetnek,
Vu hin annak hová, *hosszú* neve ennek,
Csorda, vásár állás, mert vásárt ott tesznek,
Hatrongyos, ez búvó helyjek tekergőknek.
30. Vagynak benne kútak: *vitéz, s koma* kutja
Amarra Vámosnak, erre kertek útja
A Sét vize mellett buzog fel *Ur kutja*
Gyakor itt a désa, senki azt nem tiltja.
31. *Fingó, s rotyogó* kút előtted fog állni,
Mind a kettőt jó viz szokta meg kínálni,
Kellemetes erre gyakorta sétálni
Kristály fenekeket víg kedvel vizsgálni.
32. Dicséretes kutak szakátsok számára,
Alkalmatosak — is a kemény tésztára,
A jó úzú lének meg tsinálására,
Egygy szóval a szomjú torok óltására.
33. Tizen három várost⁵ látsz itt egygy városban,
De azt igen nehéz meg járni a sárban,
Nevezetes utsza *Jerusalem* abban,
El fordúlhatsz onnat bátran az hoszszúban.
34. Hires *Jerusalem* utzája Veszprémnek
Kissebb szakadékját szemléljed meg ennek,
Amellyet *tsókoló* utzának neveznek,
Itt Szűzek, s legények sokszor elől jönnek.
35. Hosszú útsza végén ered a piatzot
Ott ó földél alatt kenyeres bólt látszot,

Ujságnak tarthatod, ha látsz sült malatzot,
Sajt, bor, s kenyér mellett vígan járhatz tántzot.

36. Egygy domb vezet téged innet fel a várban,
Ott szellőztetheted magadat a nyárban,
Ne tiltsd fáradságod, mert nem vesz a kárban,
Egész várost láthadd, nem kell járnod sárban.
37. Könnyen számba vehedd a belső utzáid,
Ide, oda nem térsz, szemlélhedd házait
Első szegletében lásd kereszt falait,
Szin, és udvar nélkül való ház ajtait.
38. Odább ha sétálgatsz, roppant épületek
Tűnnek szemeidben, egygy sorban kerültek,
Mert igen szűk az hely, más sort nem nyerhettek,
Vármegye, káptalan számára tétettek.
39. Nevezetes Veszprém, hogy senkit meg nem ún,
Ha várába feljutsz, nem mégy ki akár hun,
Nem úgy, mint aljában, vagy akármí falun,
Van még — is ki — menés gyalog a *kiss kapun*.
40. Ékeskedik itten Püspök palotája,
Hat fő tisztelendő Urak sok szobája,
Páter Piaristák szép fel oskolája,
A Szürke Barátok egygyügyü tzelája.
41. Káptalan temploma tornyát emelgeti
Magát harangival melly kevélygetteti
Embert szózatjával hozzá édesgeti
Alat kiss Kápolna ötet ékesgeti.
42. Van ebbe mit tsudálj Boldog Asszony képe
Nagy áhítatossággal jár Ehez vár népe,
Előtte Szent Imre Tisztaságra lépe,
Tsuda, hogy a pogány mindent el nem tépe.

34. Négy, ött esztendőre lásd Veszprémnek várát
Nagyra bötsülheted akkor bötsös árát
Várnak a fel kelő épületek nyarat,
Méltán tsudálhatod akkor ő mivoltát.
44. Kegyelmes Püspökünk ^a fondaméntomot tet,
Folyosós szobáknak már helyet keritet,
Nagy roppant palotát majd ő — is épített
Igy Veszprém várának tesz új tiszteletet.
45. Áhítatos Oskolák e képp ügyekeznek,
Magas épületet majd ezek — is tesznek,
Püspök falaitól erős falat visznek,
Egygy sorba mind ezek nagy pompára lesznek.
46. El halgatom tovább Veszprém dicséretét,
Mellyet gyakran nyere az ő nemes hirét,
Midőn viadallal győzte ellenségét,
Minden felé hatott czimeres szép nevét.
47. Vólna ugyan elég szóllanék a miről,
Hogy írnék valamit külső részeiről
De tovább halgatván nem szóllok Veszprémről
Tsak keveskét mondok polgári nyelvéről.
48. Régi magyarsággal, tartják, hogy beszélnek.
Azonban adatott az náluk jűh szélnek,
Válogatott szóval szólni merészelnék,
Sok halhatlan mondást de közébe tesznek.
49. Mikor ők akarják a szót ejteni: meg,
Akkor azt állítják, hogy kell lenni eg,
Óh be tsúfos beszéd! tsudálja ezt az ég,
A régi Magyarország hogy e képp romlot meg.
50. Többeket tanulhatsz, ha köztök forgódogol,
Hogy Magyar ne értsen, ha azon aggódogol,

Ha veszprémiekkal gyakran társalkodól,
Titkos beszédjeken szinte álmélikodol.

51. Ollyanokat halhatsz, miket senki nem ért,
Bámul az hazád — is, nyelvedre az hogy tért,
Meszsze földre kellet járnod olly beszédért,
Tsudáljátok, eszedben illy rendes szó hogy fért.
52. Senki beszédeden nem tudna indulni,
Hol kaptad e nyelvet akarnák tanúlni,
Ritka dolog, másutt beszébe némúlni,
Meg némúltam, történt, hogy ide fordulni.
53. Elég legyen ez hát Veszprém városárol,
Benne és körüle lévő tartományrol,
Furtsa nyelvé vagyon, igaz. Szokásárol
Most — is ditséretet tesznek lakásárol.
54. Vedd jó neven tőlem, ne nézd, én ki voltam,
E verseket a ki ma markodba tóltam,
Mond igazán rólam : roszol nem gondóltam,
Veszprém ditséretét hogy igy le rajzóltam.

¹ Illy neve vagyon egygyik mély útszának.

² Nyitra városa igen hasonlít Veszprémhez köves és partos utzáira nézve.

³ Igy neveznek bizonyos bőr darabot, mellyben írásaikat teszik.

⁴ Széles kendő, mellyel fejeket boritják bé Asszonyok.

⁵ Egygyik része a városnak tizen három városnak hivattatik.

⁶ Koller Ignátz akkori Püspök 1766 dikban.

Benyák Bernát jegyzetei.

Az itt közölt verses leiráshoz a következő megjegyzéseket fűzzük:

2. *versszak.* Veszprém városa hegyen völgyön épült. Ma is alig van egyenes utcája. Az említett

vohin völgye ma *Buhim*-utca, nevét állítólag egy *Buhim* nevű régi családtól kapta. A név eredete egész bizonyossággal meg nem állapítható. Valamikor Laitenberger Konrád fésüs után *Fésüs-utcának* is hívták. Különben igen nevezetes utcája Veszprémnek, előfordul: Bohem, Bohin, Bohén néven is. A XVIII. század elejéről való énekekben is előfordul. Így az 1706-ból származó „*Magyar városokról*” szóló énekekben olvasható:

„Vesztett Veszprém mind bástyástól, *Bohem* völgyévé vált,
Mert régenten egy katonát ő igen megtréfált:
Leesvén a köszikláról kitoré az nyakát —
Kíért becsületes ember ő benne meg nem hált. —“

Ennek a versnek egy változata: „*Régi várak*” így szól:

„Vesztett Veszprém mind bástyástul, *Bohén* völgyére szált,
A kőfala ringyes-rongyos hosszú utcára vált;
Nem csoda mert a katona régenten benne hált —
A sok kurta kurucokkal vigyázatlan strázsált.“—

3. *versszak*. Nyitra fekvéséhez hasonlítja Benyák Veszprém fekvését igen találóan. A versszak 4-ik sorában olvassuk: *Vesztett prém*. Népies etimológia szerint Veszprém nevének eredete. A város nevének eredete szintén homályos. Veszprém ős történetére vonatkozólag értékes adatokat találhatunk összegyűjtve a *Lányi-Knauz*-féle Magyar Egyháztörténelemben. (305—308. l.) Veszprémnek legújabb magyarázatát *Miklosich*, az ó-szláv nyelvész jeles művelője adja. Az ó-szláv nyelvben *vysprh*, a szlovén nyelvben *vispryam* annyit jelent mint „magas”. (Slavische Ortsnamen, Denkschriften der Wiener Akademie. XXIII. 295.)

4—8. versszak. A török időkről szól a költő. A mohácsi veszedelem után sanyaru idők következtek Veszprémre is. A törökök elhamvasztották a várost. Az 1552. év igen nevezetes Veszprém történetében. A török 1543-ban indul a Dunántul várainak elfoglalására. Veszprém kapitánya ez időben Paksi János volt, akit azonban *Ferdinand* király Komáromba rendelt és helyébe Pető Péter jött. *Budai Ali* basa Székesfehérvárról 1543. április 1-én indult Veszprém elfoglalására. Az ostromot május 26-án kezdte meg. A törökök Vas Mihály hajdukapitány árulása útján könnyű szerrel foglalta el a várat, amelynek lakói közül sokat megöltek, másokat fogságba hurcoltak. (V. ö. Tinódi S. Budai Ali Basa.) A veszprémi várat 1566. június 24-én foglalta vissza a törököktől *Salm Eck* győri főkapitány a tihanyiak segítségével. A vár kapitányává *Miksa* király *Széchenyi Mihályt* nevezte ki. (V. ö. Lukcsics József: Veszprém város ujkori története 1552—1912. Veszprém, 1912. 35 és köv. l.)

13. versszak. Sét = Séd, a várost körülkigyózó patak neve. Régi magyar szó annyit jelent mint kis viz, patak.

20—21. versszak. Az akkori divatos viseletről szól. A régi magyaros viseletet az új „módi“ kezdi kiszorítani. Fátyol helyett *takarító*-val — széles nagy kendő — borítják a nők a fejüket, vállukat, ezért írja Benyák:

„Ha elődbe kerül (t. i. egy nő) Apáztának vélhed,
Sátort ütött fején, mondani azt merhed.“

29. versszak. Utca nevek: *vuhin* — ma *Buhim*; *Hosszu-utca* — ma is így hívják; *Csorda-utca* — ma *Szt. István-utca*; *Vásárállás* — a mai nagy

vásártér. *Hatrongyos* a városnak északra fekvő része, ma is ismeretes ezen a néven.

30—32. versszak. A veszprémi kutakat sorolja fel *Benyák*. Ezek a kutak *Vitéz, Koma*, vagy *Kama, Úr, Fingó és Rotyogó* kut, valamennyi — a két utóbbi kivételével — jó ivóvizzel szolgált. E kutakat ma is emlegetik. A *Vitéz-kut* a legrégebb és a legjobb kutak közé tartozott. Nevét a Vitéz-családtól kapta. (L. Véghelyi D. Emléklapok Veszprém város közigazgatási életéből. Veszprém, 1886. 185. l.) *Koma- v. Kama-kut* a Kama-családtól vette a nevét. Már a legrégebb oklevelekben is van róla szó. (L. Véghelyi id. m. 177. l.) *Úr-kut* szintén igen régi s a város régi rajzain meg is van jelölve. Hajdanában vargák kutjának is hívták, a XVIII. századtól kezdve *Úr-kut* név alatt szerepel. Veszprém vármegyének 1774. évi egyik határozata szerint nevét a vízjóságától vette. (V. ö. Véghelyi id. m. 178. l.) *Fingó-kut* vagy *szent Benedek hegyaljai kut* a Szt. Benedek hegy alatt levő malomnál a Séd közelében, vize az ivásra nem alkalmas, valószínű, hogy a *Rotyogó-kut* alatt is az előbbit kell érteni. (L. id. m. 192. l.)

33. versszak. Tizenhárom-város Veszprém városának mai Jeruzsálemhegyi része, főutcája a régi időben a Jeruzsálem-utca volt, mely a Hosszu-utcába nyílt.

34. versszak. *Tsókoló-utca* későbbben *Csók vár* név alatt ismeretes, ma is emlegetik e néven.

35. versszak. A Hosszu-utca végén volt piactérről emlékezik.

36—45. versszak. A veszprémi vár érdekes leírását adja. Veszprém már fekvésénél fogva is

váru­l kínálkozik. Hatalmas sziklahegye három oldaláról meredek alakulatával és mély völgyével már magában véve is természetes erősség. A várból szép kilátás nyílik a város északi, keleti és nyugati részeire. A hosszukás vár két oldalt van épületekkel beépítve a káptalani tagok házaival és a mai törvényszéki épület helyén a vármegye házával. Északi végén van egy gyalog lejárója, amelyet *Benyák B. kis kapunak* nevez, déli végén kényelmesebb kocsik számára is való föl-lejárója. Legnevezetesebb épületei: a püspöki palota, amely *Benyák* idejében még egyszerűbb épület volt, a mai püspöki palota tudvalevőleg későbbi építmény, 1776-ban épült *Koller Ignác* püspöksége idején. Hat kanonoknak lakása: „Hat főtisztelendő urak sok szobája“ — írja *Benyák*. A piaristák iskolája ebben az időben a népesebb intézetek közé tartozott. Az ifjuság létszáma a hatosztályu gimnáziumban *Benyák B.* tanárkodása idejében 1765—66-ban 331; 1766—67-ben pedig 325 volt. Az intézet praefectusa *Edegger Boldizsár* volt, a tanári kar tagjai: *Benyák Bernát, Dániel Benedek, Pék Ágoston, Sindler József, Novotha László* és a később nagy hirre jutott *Pállya István* voltak. Az 1764-ik évvel veszi kezdetét a vár ujjaalakulása. *Koller Ignác* püspök kiadja a rendeletét a püspöki ház ujjaalakítására, az utcák kikövezésére. *Kiss Pál* nagyprépost pedig megalapítja az első convictust, amennyiben hat szegény nemes ifju számára tesz alapítványt. (L. bővebben *Tölcserý F.*: A kegyestanitórendiek vezetése alatt álló veszprémi róm. kath. főgimnázium története. Veszprém, 1895. 28. l.) Ugyancsak a várban volt a Szent Ferencrendiek akkorban igen szegényes háza, a

mai püspöki szolgazemélyzet házának a helyén. Erről írja Benyák: „A Szürke Barátok egyszerű tzelája“. A Szt. Ferencrendiek mai kényelmesen épült háza csak 1776-ban készült el, ugyanebből az időből való barokstilben épült templomuk is. Szerzőnk a következőkben megemlékszik a híres székesegyházzról is, mely Árpádkori bazilika. A XI. századból való s többször pusztult el és épült újra. Különös nevezetességei Benyák szerint az alatta levő kápolnában található Boldogasszony képe, amely előtt „Szent Imre Tisztaságra képe.“ Végül fölemlíti, hogy a veszprémi püspök, nagymányai Koller Ignác (1762—1773), a püspöki palota építését rendeli el és hogy a piaristák szintén megfelelő épületről gondoskodnak.

48—52. versszak. A veszprémi tájszólásról ír Benyák. Neki egyáltalában nem tetszik a veszprémiek beszédmódja. Érthetetlen, romlott magyarságnak mondja, noha a veszprémiek azzal dicsekszenek, hogy régi magyarsággal beszélnek. Benyák B. megjegyzései kissé különösek. Majdnem érthetetlen, hogy Benyák aki komáromi születésű, annyira romlottnak és érthetetlennek tartja a veszprémi tájszólást, hiszen a kettő között nem volt akkora eltérés sohasem. Az eltérések inkább hangtaniak s így a beszéd megérthetőségét aligha veszélyeztethették. Valószínűleg elfogult localpatriotismusa szülőföldével szemben teszi őt ennyire elfogulttá.

54. versszak. A befejező versszakban jóhiszeműségéről biztosítja olvasóit. Szívesen el is hisszük neki, Veszprémben igen jól érezte magát, megszerette a várost s lakóit, amint a főntebb említett bucsuzó verse is bizonyít.

Benyák Bernátnak bemutatott és ismertett költeményét először *Takáts Sándor* említette *Benyák Bernát és a magyar oktatásügy*, Budapest 1891, című jeles művében.

Repertorium: Lányi-Knauz: Magyar egyháztörténelem. 305—308. I. Miklosich: Slavische Ortsnamen. Denkschriften der Wiener Akademie. XXIII. 295. Tinódi Sebestyén: Budai Ali Basa históriája. Veszprém multja és jelene, Veszprém 1912. 35 és köv. I. Véghelyi Dezső: Emléklapok Veszprém város közigazgatási életéből, Veszprém, 1886. Tölcséry F.: A kegyestanitőrendiek vezetése alatt álló veszprémi róm. kath. főgimnázium története, Veszprém, 1895. Bőséges és gondosan egybeállított könyvészet található dr. Lukcsics József *Bibliographia Dioecesis Wesprimiensis* című művében, Veszprém, 1909.

